

Wystawa „Rzeczy pierwsze, rzeczy najmniejsze” Wiesław Szumiński

Miejsce: Galeria Intymna, Dom Oświatowy Biblioteki Śląskiej,
ul. Francuska 12, Katowice

Termin: 6.11 – 31.12.2025 r.

Kuratorka: Ewa Kokot

„Rzeczy pierwsze, rzeczy najmniejsze”

„Szwalba z pustą walizką wyszedł na miasto, i przyznać trzeba, że znajdował niemałą satysfakcję w zagarnianiu najrozmaitszych przedmiotów.”

Źródło cytatu: Antoni Słonimski, *Dwa końce świata*, Wydawnictwo Książka i Wiedza, Warszawa 1991, s. 43.

Choć od gatunku, jakim jest „powieść fantastyczna” spodziewać moglibyśmy się bogactwa elementów futurystycznych, nie wszystkie powieści starają się nas czarować złożonymi obrazami przyszłości. Słonimski w swojej powieści nie stara się nawet do tego przekonywać. Co ciekawe, najwięcej uwagi poświęca właśnie teraźniejszości bohaterów. Portretuje ich w zwykłych momentach, w drobnych spostrzeżeniach na temat kontaktu z rzeczywistością, chwilach zadumy. *Dwa końce świata* zdają się przez to być bardziej długim i wnikliwym esejem egzystencjalno-filozoficznym, niż prognozą futurologa. Czyż jednak nie w naszej codzienności i stosunku do niej tkwi mglisty początek każdej kolejnej chwili? Czy nasza przyszłość nie zależy właśnie od jakości patrzenia na to, co nas otacza dokładnie tu i teraz? Zarówno Szwalba, bohater Słonimskiego, jak i Wiesław Szumiński, autor ostatniej wystawy z cyklu „Poła widzenia książki – Wyobrażenia o przyszłości”, przeżywają swój świat w bliskości otaczających ich rzeczy i związanych z nimi odczuć. Literatura i sztuka tworzą w tym przypadku piękny

pomost między różnymi sposobami zapisu tych doświadczeń, dzięki czemu i my, poznając ich historie, możemy zanurzyć się we własny świat – tytułowych „rzeczy pierwszych, rzeczy najmniejszych”. Autor wystawy, tak rozpoczyna swoją opowieść o cyklu prezentowanym w Galerii Intymnej Domu Oświatowego:

Rzecz dzieje się w położonym w regionie Emilia Romania miasteczku Saintarcangelo. Jak większość tamtejszych miasteczek, położone na wzgórzu obrosniętym domami z białego kamienia i cegły, pnącymi się w górę i opadającymi w dół kamiennymi uliczkami, Castello Malatestiana i Pieve di San Michele Arcangelo. Na skraju miasteczka, na wzniesieniu, drewniana ławka, na której siedzę patrząc przed siebie na słodki przede mną, włoski pejzaż. W dali Republika San Marino, na horyzoncie San Leo, gdzie Dante Alighieri, a święty Franciszek odwiedzał brata Leo. Zmierzcha się. Jest ciepło i cicho. Przed moimi oczami „staje” niespodziewanie, „jak żywe” krzesło z mojej krasnopolskiej pracowni. Krzesło to towarzyszyło mi, odkąd pamiętam. Służyło mi w różnych moich miejscach, w których mieszkowałem lata temu. Siadywałem na nim w piwnicy na Wiosennej w Poznaniu, potem na strychu na ulicy Pasieka. Zrosło się ze mną, a ja z nim.

A teraz, niczym duch, stanęło przede mną na tle włoskiego pejzażu i przywołuje mnie ku sobie. I choć zamykam, otwieram i przecieram oczy, ono nie znika i krótkie zdanie kołacze mi się w głowie: „Pora wracać”.

Spakowałem plecak i ruszyłem do domu z zamiarem uwiecznienia tej zwidy, tej fatamorgany, na płótnie. Ten obraz wywołał inne, kolejne „rzeczy najmniejsze” – łóżko, stół, chleb, nóż..., później też „rzeczy pierwsze” – miłość, nadzieję, wierność, pamięć, światło, życie samo i śmierć.

Ale siła tamtego przywidzenia, tamto zobaczone krzesło, od tamtej chwili podtrzymuje we mnie wątpliwość, czy podział na ważne i mniej ważne, jest słuszny? Czy jest prawdziwy? Czy wszystko, co nas spotyka to „rzeczy pierwsze” jedynie?

Wiesław Szumiński

Na wystawie zaprezentowanych zostało 18 prac z cyklu (olej na płótnie, prace w rozmiarze 1×1). Ujednolicony format, konsekwentne operowanie wyłącznie czernią i tłem w kolorze naturalnego płótna, sprawia że prostota przekazu znajduje odzwierciedlenie w formalnym języku wizualnym. Portretowanie przedmiotów przypomina niemalże praktykę literacką lub typograficzną – tworzenie znaku, symbolu, poprzez radykalne uproszczenie. Jednocześnie silnie uwidacznia się potrzeba esencjonalnego zachowania emocji i nostalgii wynikającej z portretowanie tych, a nie innych przedmiotów. Ich nieprzypadkowość czyni je wyjątkowymi. Są elementem wspomnień, które autor chce zachować i poetyckiej opowieści o własnym życiu. Każdemu z przedmiotów przypisywana jest konkretna wartość, co odzwierciedlają krótkie tytuły prac („miłość”, „nadzieja”, „pamięć”, itd.). Można by upatrywać w tym zestawieniu silnego kontrastu – wysoki kwalifikator pojęć abstrakcyjnych, odsyłających do zasad budujących nasz światopogląd i etyczny system wartości, zestawiony z prostymi przedmiotami codziennego użytku, które zdarza się, że umykają naszej uwadze, są tak codzienne, że aż transparentne. A mimo to, kontrast ten nie wydaje się tak silny. Oglądając prace Szumińskiego odczuć można spokój, harmonię, rodzaj czystego i nieskomplikowanego spojrzenia na rzeczy ważne. To doznanie uniwersalności i czegoś ponadczasowego. Jeśli w przyszłości czekają nas jakieś wyzwania, to z pewnością będzie to pytanie o to, czy nie zatracimy umiejętności patrzenia na rzeczy w sposób prosty. Nie z myślą o ich posiadaniu, lecz z myślą o dostępie do tego, co w sobie „zaklinają”. Gdy patrzymy na nie poprzez historie, odczucia, wspomnienia – przestają być wyłącznie rzeczami. Obrazy stają się pojęciami. W ten sposób, sztuka – w najpiękniejszy chyba, bo najprostszy z możliwych – zaprasza do praktyki filozofowania. Sprawia, że rzeczy „najmniejsze” – kawałek płótna i kilka kresek – stają się „pierwsze”. W codziennym życiu używamy prostych przedmiotów jako obiektów czy narzędzi, by lepiej funkcjonować, ale czy naprawdę zauważamy te, które towarzyszą nam przez całe życie? Czy tak jak Wiesławowi Szumińskiemu, ukazują się nam nagle, w

chwilach szczególnego wzruszenia? Co mówią o naszym życiu i jakie wartości w sobie zaklinają? Bo przecież nie rzeczy potrzebujemy, a właśnie tych szczególnych wartości, które obraz przechowuje. To bez „kolekcji” wartości, trudno nam w życiu być naprawdę w domu. I to one, w chwilach zwątpienia, mają tę szczególną moc i podpowiadają... „Pora wracać”.

Wystawa realizowana w ramach projektu „Poła widzenia książki – Wyobrażenia o przyszłości”, który dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących Funduszu Promocji Kultury. W ramach programu Partnerstwo dla książki 2025.

Wiesław Szumiński

Urodzony w 1958 r. w Suwałkach, absolwent kulturoznawstwa na Uniwersytecie im. A Mickiewicza oraz poznańskiej Akademii Sztuk Pięknych. Związany z Ośrodkiem „Pogranicze – sztuk, kultur, narodów” w Sejnach. W suwalskim szpitalu psychiatrycznym od 1993 do 2014 r. realizował program arteterapii dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Tam też prowadził „Galerię bez klamek”. Jest autorem około trzydziestu indywidualnych wystaw malarstwa, rzeźb ceramicznych, grafiki i ilustracji książkowej prezentowanych w Polsce i za granicą. Brał także udział w wielu wystawach zbiorowych.

Kontekst projektu

Wystawy czasowe w ramach projektu POLA WIDZENIA KSIĄŻKI – WYOBRAŻENIA O PRZYSZŁOŚCI to autorskie wypowiedzi zaproszonych twórców i twórczyń sztuk wizualnych wobec filozoficznych pytań o przyszłość. Każda z wystaw buduje swoiste korespondencje między literaturą a sztukami wizualnymi. Rok 2025, ogłoszony rokiem Antoniego Słonimskiego (w 130. rocznicę jego urodzin), skłania nas do podjęcia tradycji poetyckiej międzywojnia, bliskiej Domowi Oświatowemu Biblioteki Śląskiej, nie tylko z uwagi na datę powstania modernistycznego gmachu na ul. Francuskiej 12 (1934 r.), a przede wszystkim z nadal rezonującej, silnej inspiracji ideą wolnego, nieskrępowanego dostępu do wiedzy i gromadzenia ludzi wobec wspólnych praktyk

kulturalnych. Słonimski, oprócz wybitnej twórczości poetyckiej i animacji ówczesnego życia literacko-kulturalnego, podejmował wątki futurystyczne w swoich powieściach fantastycznych („Torpeda czasu”, „Dwa końce świata”). Nie są to próby przewidywania przyszłości, a raczej WYOBRAŻENIA – o przyszłości, przeszłości i teraźniejszości – traktaty filozoficzne, w których pisarz przygląda się samej idei sięgania w przyszłość, konsekwencjom decyzji człowieka i jego postawom wobec świata. Literatura jest więc dla nas obszarem, w którym dotykamy własnych wyobrażeń o świecie. Zachęca nas do chwili zadumy i refleksji, podsuwa język do opisu naszych wewnętrznych przeżyć. Galeria Intymna kontynuuje te tradycje, spotykając różne dziedziny ekspresji twórczej z literaturą najwyższej próby, zachęcając do intymnego i osobistego kontaktu ze sztuką, a poprzez nią – z samym sobą i ważnymi pytaniami o otaczającą nas rzeczywistość. Podobną funkcję spełnia twórczość drugiego patrona projektu – Stanisława Dróżdża. Artysta wizualny, tworzący poezję konkretną, autor jednej z najbardziej rozpoznawalnych prac w przestrzeni miasta Katowice (praca pt. „lub”), jest niejako pomostem między literaturą a innymi formami ekspresji, dodatkowym przewodnikiem po tematyce projektu. Sztuka daje nam bowiem dostęp do tych wyobrażeń. Artyści przeczuwają możliwe scenariusze, wchodzą w głąb emocji i obrazów, które nadają wyobrażeniom kształt, zapach, kolor, fakturę, czy – jak to się dzieje w poezji konkretnej – prowokują do przemyślenia słów na nowo, zobaczenia ich w innym, niecodziennym kontekście. Wraz z patronami – Antonim Słonimskim i Stanisławem Dróżdżem – zapraszamy więc do pobudzenia własnych wyobrażeń o przyszłości. W tej edycji projektu w szczególności chcemy pogłębić filozoficzny i arteterapeutyczny wymiar obcowania ze sztuką. W czasach niestabilności społeczno-gospodarczej, szczególnie potrzebujemy troski, wyciszenia i spokojnej kontemplacji wobec pytań o przyszłość, jej kształt i nasze miejsce w świecie. Niepokoje związane z wyobrażeniem przyszłości domagają się podjęcia i przepracowania. Kierując się aspiracyjną rolą literatury, pragniemy wzmacniać rolę

merytorycznych i twórczych narzędzi do opisu rzeczywistości. Jest to w naszej opinii ważne i aktualne zadanie instytucji oświaty. Podejmować pytania i stwarzać sposobność do rozmowy. Być może, te najtrudniejsze „wyobrażenia o przyszłości” mogą zostać oswojone, lepiej zrozumiane i współdzielone. Zachęcamy więc do zapoznania się z kolejnymi odsłonami wystaw czasowych projektu POLA WIDZENIA KSIĄŻKI – WYOBRAŻENIA O PRZYSZŁOŚCI. Wystawy, oprócz indywidualnego zwiedzania, są też podstawą dla całego programu edukacyjnego – w formie lekcji tematycznych, wykładów, spotkań filozoficznych i warsztatów z artystami/artystkami oraz edukatorkami, zaproszonymi do udziału w projekcie.

Tekst towarzyszący wystawie: Anna Duda

Wystawa realizowana w ramach projektu „Pola widzenia książki – Wyobrażenia o przyszłości” dofinansowanego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury w ramach programu Partnerstwo dla książki 2025.

Kontakt:

Dom Oświatowy Biblioteki Śląskiej
ul. Francuska 12, Katowice 40-032
tel. [+48 32 255 43 21](tel:+48322554321)
e-mail: domoswiatowy@bs.katowice.pl

[Zasady rozpowszechniania wizerunku uczestników wydarzeń odbywających się w Bibliotece Śląskiej](#)
